

Сергій ШЕРГІН,

*доктор політичних наук, професор, завідувач
кафедри регіональних систем та європейської інтеграції
Дипломатичної академії при МЗС України;*

Ігор ЛОССОВСЬКИЙ,

*Надзвичайний і Повноважний Посланник 2-го класу,
заступник начальника управління
Третього територіального департаменту МЗС України*

**РОСІЯ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ
В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ:
ПОГЛЯД З КИЄВА ТА МОЖЛИВІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ**

Починаючи з 90-х років ХХ століття Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) стає другим за значенням після Європи регіоном у світі і третім за глибиною інтеграційних процесів після Європейського Союзу (ЄС) та Північної Америки (НАФТА). Висока динаміка економічного розвитку, налагодження активного політичного діалогу між регіональними та позарегіональними державами як на двосторонньому рівні, так і в рамках низки багатосторонніх регіональних форумів формують тенденцію поступового виведення АТР на рівень головного центру світового економічного і політичного тяжіння подібно тому, як у попередні часи таким центром ставала Європа. Сьогодні регіон поступово стає двигуном розвитку світової цивілізації, перебираючи на себе роль, яку упродовж п'яти попередніх століть відіграла Європа [1]. На думку ба-

гатьох провідних аналітиків світу, зокрема З. Бжезинського та Г. Кісінджера, сьогодні епіцентр глобальної політики, а не лише геоeкономіки, переміщується в АТР.

Після розпаду Радянського Союзу політична ситуація в АТР перестала визначатися станом двосторонніх відносин СРСР/Росія–США, що дало поштовх розвитку регіональної багатополярності. Кінець холодної війни і біполярної епохи кардинальним чином вплинув на політичну ситуацію та економічні тенденції в регіоні. Активізувалися процеси пошуку нових форм співпраці держав регіону, переформатування діяльності «старих» регіональних організацій у напрямку інтеграції, створення нових форумів інтеграційного типу. АТР приваблює сьогодні як світовий центр найбільшого економічного зростання, що випереджає інші регіони світу за темпами розвитку та упровадження провідних технологій. В регіоні знаходяться найпотужніші в політичному, економічному та військовому планах держави: США, Китай, Японія, Індія, Австралія, Росія, Індонезія, Республіка Корея (РК), Бразилія, Мексика і Аргентина та ін. Серед яких США, Китай, Японія, угруповання АСЕАН і Росія вважаються світовими та регіональними центрами політичного впливу. До АТР належать три найкрупніші економіки світу, країни регіону становлять половину групи «Велика двадцятка» [2, 3].

На початку постбіполярної доби в регіоні діяло понад 15 міжнародних організацій інтеграційного типу, серед яких у порядку зменшення впливовості: АТЕС, АСЕАН, Східно-Азійська економічна рада (АСЕАН, Японія, РК, Нова Зеландія, Тайвань і Гонконг), Регіональний форум АСЕАН з питань безпеки (АРФ), Асоціація регіональної співпраці країн Південної Азії (SAARC), Тихоокеанська конференція з торгівлі та економічного розвитку, Економічна рада басейну Тихого океану, Рада Тихоокеанського економічного співробітництва [2]. Російська Федерація (РФ) є учасницею АТЕС, АРФ, а також двох останніх форумів.

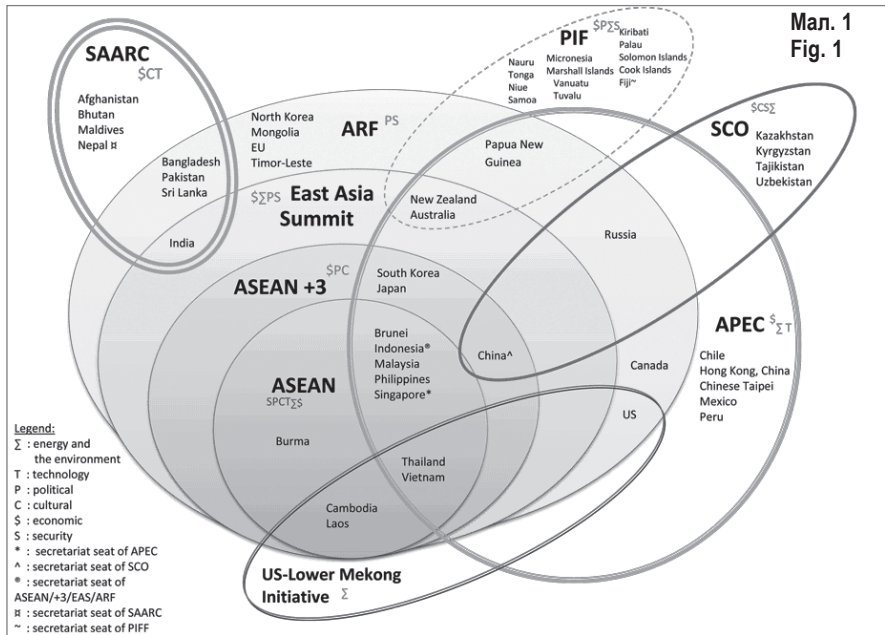
З недавнього часу все активніше заявляють про себе: Шанхайська організація співробітництва (ШОС), форум БРІК, АСЕАН+8 (розширений Східно-Азійський саміт — САС), трикутник «Росія–Індія–Китай», Нарада із взаємодії та заходів довіри в Азії¹, Діалог зі співпраці в Азії, у яких бере участь РФ, а також механізми АСЕАН+3, трикутник «Китай–Японія–РК», ініціатива США з Транс-Тихоокеанського партнерства, Форум островів Тихого океану та ін. [4].

У 2013 році виповнюється 15 років з часу вступу Росії до найбільшої за складом учасників регіональної організації в АТР — АТЕС, яка є міжнародним економічним форумом, створеним з метою розвитку інтеграційних зв'язків країн басейну Тихого океану з певним урахуванням досвіду ЄС. Водночас сьогодні уявляється досить проблематичним створення в АТР інтеграційної структури за типом Євросоюзу, з огляду на: аморфність АТЕС, широкий спектр учасників за ідеологіями, політичними та економічними системами і правовими нормами, брак спільних об'єднуючих цінностей та політичних цілей, різноманітність національних інтересів. Наразі окрім РФ до складу АТЕС входять 20 економік²: США, Канади, Японії, Австралії, Нової Зеландії, РК, Сінгапуру, Таїланду, Малайзії, Філіппін, Індонезії, Брунею Даруссаламу, КНР, Гонконгу і Тайваню, Мексики, Папуа-Нової Гвінеї, Чилі, В'єтнаму і Перу. На території учасниць АТЕС проживає 3 млрд осіб (близько половини населення Землі), сукупний валовий внутрішній продукт перевищує 20 трлн дол. США (57% світового ВВП), на АТЕС припадає близько 50% світової торгівлі товарами та послугами і близько 45% прямих іноземних інвестицій. Водночас АТЕС не є організацією правовою за своєю природою, а форумом, що має рекомендаційний та консультаційний характер [3, 6].

Виходячи зі схеми, підготовленої в Центрі стратегічних та міжнародних досліджень (CSIS — Вашингтон, США), очевидно, що практично всі регіональні інтеграційні структури, створені сьогодні в АТР, пов'язані та мають інтереси й завдання, що перетинаються між собою (див. мал. 1). При цьому АТЕС є найширшою за складом учасників та потенційним обсягом внутрішнього ринку організацією [7, 8].

14 листопада 1998 року в м. Куала-Лумпур (Малайзія) під час зустрічі міністрів закордонних справ і економіки, напередодні чергового саміту АТЕС відбулося офіційне приєднання Росії до цієї організації. При цьому головним мотивом вступу була необхідність інтеграції російських районів Сибіру та Далекого Сходу до економіки АТР, розширення зв'язків і ринків збуту, залучення зовнішніх інвестицій. Керівництво РФ цей крок відображало як «справжній прорив в азіатському напрямку» зовнішньої політики, визнання «унікальної ролі Росії як Євразійської держави». Проте сувора реальність часто досить

сильно відрізняється від сподівань, і замість очікуваного напливу інвестицій відбувся державний дефолт 1998 року.

Сьогодні існують різні погляди щодо реальних успіхів участі Росії в інтеграційних процесах в АТР. З одного боку, офіційна позиція МЗС країни полягає в тому, що РФ успішно рухається у цьому напрямку і з 2011 року нарешті стала членом всіх функціонуючих в АТР інтеграційних об'єднань. Водночас більш зважена оцінка залучення Росії до діяльності регіональних структур АТР дає менш оптимістичну картину: як повноправний член Росія наразі присутня у 8 з 40 найбільш вагомих регіональних об'єднаннях і спирається на стабільне партнерство з однією з субрегіональних організацій (АСЕАН). Російська участь в інституціоналізованих інтеграційних структурах АТР, як правило, обмежується членством в універсальних і функціональних організаціях загальнорегіонального, міжрегіонального та трансрегіонального рівнів (у 7 з 19), таких як АТЕС, АРФ, АСЕМ, ЄврАзЕС і ШОС. Росія, головним чином, залучена до діяльності регіональних структур широкого профілю, але залишається поки що поза рамками таких інститутів, як Форум «Східна

Азія — Латинська Америка», Асоціація регіональної співпраці країн Індійського океану, Асоціація регіональної співпраці країн Південної Азії (США та Японія є спостерігачами цієї структури), а також трансрегіональних інституцій, орієнтованих на реалізацію конкретних практичних проектів. Серед останніх слід згадати Азійський банк розвитку, вступ РФ до якого у найближчій перспективі уявляється малоімовірним з огляду на проблемні питання у її відносинах з Японією [13].

Конкретними практичними питаннями співпраці Росія–АТЕС займається створена у 2005 році урядова комісія з економічної інтеграції на чолі із заступником голови уряду РФ. Проте за підсумками майже 15 років участі РФ в АТЕС в російському експертному середовищі існує думка, що й досі російська економічна дипломатія не виявляє помітної активності з цього питання. Якщо у 2007 році частка країн АТЕС в загальному обсязі російської зовнішньої торгівлі становила 18%, то в 2010-му вона зросла до понад 23% (ЄС — близько 50%, СНД — близько 14%), а у 2011 році — до 28%³. Проте 80% цієї торгівлі припадає лише на 4 країни регіону: КНР (10% всього обігу), США, Японію і Південну Корею. Частина Росії в експорті країн регіону коливається від 0% до 1,3%, а імпорту — від 0% до 3%.

Хоча Росія офіційно й бере участь в інтеграційних процесах в АТР (співпрацює в рамках АТЕС і є діалоговим партнером АСЕАН), але ця участь є досить формальною, а ініціативи щодо вступу в ці інтеграційні об'єднання було висунуто у 1990-х роках і, на думку деяких дослідників, пояснюється залишковими амбіціями СРСР як великої держави. Як вважають окремі російські експерти, у Росії сьогодні відсутній системний підхід до політики в АТР, що проявляється, зокрема, у популярних спробах «демонстрації прапора» високопосадовими чинниками РФ (зокрема й найвищого рангу) — робочі візити Д. Медведєва як Президента (2011 р.) і прем'єр-міністра РФ (липень, 2012 р.) до Південно-Курильських островів. Такі дії російської сторони були різко негативно сприйняті в Японії.

Проте в останні 5–7 років спостерігається також і прагматичніший підхід у зовнішній політиці РФ, формування доктрин у термінах національної безпеки поступається місцем геоекономіці, що діє за іншими законами, ніж зовнішньополітичні доктрини біполярного світу. Економічні зміни, що відбуваються в сьогоденному світі, призводять до того, що центри «статусного

споживання» переміщуються з Європи до АТР. Так, у 2011 році кількість мільйонерів в Азії вперше перевищила їхню кількість у Європі. При цьому дослідники роблять висновок: для того щоб залишитися в статусі суб'єкта глобальної політики, Росії необхідна довготермінова стратегія та відповідна інфраструктура присутності в АТР [5].

Головними причинами відставання Росії на цьому напрямі вважають перекося регіональної політики федеральної влади країни, багатолітню хронічну недооцінку важливості розвитку Сибіру та Далекого Сходу, а також переважно низькотехнологічну та сировинну структуру економіки зазначених територій Росії. Росія взяла принциповий курс на «вирівнювання» європейського та тихоокеанського векторів своєї зовнішньої та внутрішньої політики. На це спрямовані такі масштабні заходи уряду, як: Федеральна цільова програма розвитку Далекого Сходу та Забайкалля на період до 2013 року (затверджено 2007 р.), Програма розвитку Владивостока як центру міжнародної співпраці в АТР, а також Стратегія соціально-економічного розвитку Далекого Сходу і Байкальського регіону на період до 2025 року (затверджено у грудні 2009 р.). Економічне та соціальне зростання згаданих районів Росії на базі засвоєння їх багатих природних ресурсів могло б стати «локомотивом» інтеграції країни в АТР та інтеграційних процесів у регіоні загалом.

Росія є переважно європейською країною, пов'язаною із Заходом історією, культурою, демократичними цінностями, політичними та економічними відносинами. Проблеми модернізації російської економіки також не можуть бути вирішені без активної співпраці із Заходом. Водночас, враховуючи низку факторів, насамперед географічних, економічних, геополітичних, культурологічних, Росію не можна відносити виключно до Заходу, слід враховувати її унікальний статус двоконтинентальної Євразійської держави. Особливістю РФ є те, що вона поєднує в собі риси західної (європейської) і східної (азійської) цивілізації [17].

Як відомо, з 17,1 млн км² території Росії майже 14 млн км² припадає на Азію (80% території і 70% кордонів), де знаходиться більша частина природних ресурсів, завдяки яким країна займає особливе місце у світовому господарстві. Водночас у Далекосхідному федеральному окрузі РФ, що займає 36,4%

території країни, мешкає лише 7 млн осіб — це менше ніж 5% населення [18].

Останнім часом визначено головні напрями, за якими державні корпорації Росії разом з приватним бізнесом планують розпочати більш активну співпрацю з країнами АТР. Насамперед це енергетична сфера: постачання енергоносіїв, надання високотехнологічних послуг з будівництва та модернізації енергетичних об'єктів, використання російського досвіду управління енергомережами, співпраця в атомній енергетиці, а також в космічній, авіа- і суднобудівній, військово-технічній, освітній, науково-технічній та культурно-гуманітарній галузях.

Актуальними для Росії в межах АТЕС є також питання безпеки, російська сторона висувала непоодинокі ініціативи й щодо розвитку діалогу з енергетичної безпеки, співпраці в галузі ліквідації наслідків природно-техногенних катастроф. Особливо актуальною ця проблематика стала після аварії на АЕС Фукусіма-1 у березні 2011 року в Японії.

Країни східно-азійської трійки — Китай–Японія–РК — є найближчими сусідами Росії в АТР та одними з найбільш економічно успішних держав регіону і світу. Тому завданням РФ є розбудова з ними тісних відносин як на двосторонньому рівні, так і в рамках багатосторонніх форматів, серед яких АТЕС є ефективним майданчиком для реалізації цього завдання. На думку російських експертів, зіткнення інтересів Росії і Китаю в АТЕС є малоімовірним. Росія сьогодні об'єктивно не може стати лідером в АТЕС, але, співпрацюючи з Китаєм, вона може посилити діалог з його ключовими партнерами — країнами Південно-Східної Азії (ПСА). В КНР далеко не завжди сприймають РФ як повноцінного члена АТЕС, її часто розглядають поза контекстом інтеграційних процесів в АТР. Китай, як і більшість інших країн регіону, сприймають Росію скоріше як європейську країну, ніж як повноправного гравця на Азійсько-Тихоокеанському просторі [7].

Зі свого боку, Японія розглядає РФ скоріше як партнера з двосторонньої співпраці, ніж у рамках регіональних інтеграційних форумів. Головним напрямом японсько-російської взаємодії є енергетична співпраця (проект «Сахалін-2» та будівництво нафтопроводу «Східний Сибір — Тихий океан», торгівля енергоресурсами). В м. Южно-Сахалінську (о. Сахалін, РФ) за участі Японії створено найбільший в Азії завод зі скраплення природного газу.

Певний час АТЕС посідала перше місце в стратегії Південної Кореї в АТР, країна вживала чимало заходів для вдосконалення механізмів цього Форуму, зокрема щодо лібералізації торгівлі в АТР. Сьогодні ж пріоритети РК зміщені в бік двосторонніх угод про вільну торгівлю, що є характерним для всього регіону, тому РК розглядає Росію як можливого партнера зі створення ще однієї ЗВТ [7].

Важливе місце в азійській політиці РФ займають відносини з Індією, що мають особливий стратегічний характер і є практично безконфліктними впродовж усього часу їх існування. Найбільш перспективними та успішними сферами співпраці між цими країнами вважається енергетика й оборона.

Такі країни АТР, як Індія, Китай, Малайзія, В'єтнам, Індонезія традиційно є головними регіональними партнерами Росії з військово-технічної співпраці, при цьому майже 80% російського експорту озброєнь припадає лише на дві країни — Індію і Китай. Останніми роками спостерігається тенденція скорочення обсягів ВТС Росії з Китаєм (на 62%), що, головним чином, пов'язано з інтенсивним розвитком власного китайського ВПК, хоча у 2009 році експорт продукції російського ВПК до КНР все ще становив близько половини всього продажу російських озброєнь за кордон. За оцінками Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS, Лондон, Велика Британія), Індія закупила в Росії озброєнь загалом на 50 млрд дол. США, що є своєрідним рекордом у світі [7, 20].

РФ вживає активні зусилля з метою диверсифікації географії ВТС. У 2003 році укладено контракти з трьома країнами ПСА: В'єтнамом, Малайзією та Індонезією, сукупний обсяг яких лише за один рік склав близько 2 млрд дол. США. У 2009 році укладено контракт з В'єтнамом на поставку нових винищувачів Су-30МК2, а в 2010 — ще на 12 таких машин, авіаційне обладнання та запчастини (на 1 млрд дол. США). Було отримано також замовлення на два найновіші сторожові кораблі — фрегати Гепард-3.9 для боротьби з підводними човнами, надводними та повітряними силами.

Хоча Росія постачає сьогодні значні обсяги озброєння країнам Східної Азії, за останні два десятиліття військово-стратегічний баланс сил на далекосхідному напрямку серйозно змінився не на її користь. Тоді як ЗС Росії у цьому плані скоротилися приблизно втричі, в Китаї, РК, Японії та інших державах регіону вони про-

довжують зростати. Навіть Сили самооборони Японії (300 тис. осіб) сьогодні переважають за чисельністю склад Далекосхідного військового округу РФ, не кажучи вже про суцільну перевагу ЗС США в регіоні [18].

Формування нової політики Росії щодо АТР потребувало трансформації зовнішньополітичного мислення, яке традиційно було замкнено на Євро-Атлантичному просторі. Незважаючи на тривалий досвід співпраці з Китаєм, Індією та іншими країнами АТР, все ще існує стереотип Росії в АТР як зовнішньої сили. Разом з тим, на думку експертів, суцільна відмова від орієнтації на Європу могла б означати заперечення генетичного та культурного коріння російської нації, сподівань на демократичну модернізацію. РФ може з користю для себе активно використовувати свою «євро-азійськість», виступаючи як посередник та представник інтересів по лінії Схід–Захід [19].

Росія має унікальне географічне положення, знаходячись одночасно в Європі й Азії, будучи найбільшою за територією Європейською, Азійською, Євразійською і Східно-Азійською державою. Тому, важливим завданням керівництва країни є прагматичне використання цих геополітичних переваг з метою прискорення інтеграції Росії в АТР. На країни регіону припадає 85% всієї зовнішньої торгівлі російського Далекого Сходу, економічні відносини якого із країнами-сусідами є інтенсивніші, ніж з європейськими областями Росії. Окремі дослідники вбачають у цьому потенційну небезпеку повної переорієнтації азійської частини РФ на регіональні економічні відносини та можливої китайської експансії на російську територію. Така небезпека спричинена не «агресивними прагненнями» сусідів, а недостатнім економічним та соціальним розвитком азійської частини країни. На думку експертів, частину країн АТР у зовнішньоторговельному обігу РФ можна довести до 33–35% порівняно з такою ж частиною країн-членів ЄС в першу чергу за рахунок розширення співпраці в енергетичному секторі [19].

Геополітичне розташування РФ визначає досить вигідні можливості її участі в інтеграційних процесах АТР. Далекий Схід Росії, який безпосередньо належить АТР, з його багатими природними ресурсами та досить розвинутою промисловою, транспортною інфраструктурою за умови її кардинальної модернізації може розглядатися країнами регіону як необхідний та повноцінний учасник динамічних процесів в АТР, спрямо-

ваних на забезпечення сталого розвитку шляхом співпраці, інтеграції та модернізації.

Характерною особливістю сучасної Азії і АТР є активний характер інтеграційних процесів як у субрегіональному, так і в загально-азійському форматах, які іноді накладаються або взаємодоповнюють один одного. Зростання активності діючих у регіоні багатосторонніх об'єднань, що є відображенням загальної тенденції до багатосторонності та колективного відпрацювання рішень, до розширення та поглиблення інтеграційних процесів в АТР, очевидно, буде посилюватись. Проте на відміну від Європейського регіону азійський простір не є гомогенним у культурно-історичному та політичному сенсі, його різні субрегіони мають відмінну специфіку, з чим пов'язане швидке зростання кількості багатосторонніх різнопланових форумів за відсутності на сьогодні всеохоплюючої структури на кшталт ОБСЄ в Європі. На думку фахівців, є всі підстави очікувати, що загальна спрямованість до багатосторонності в АТР і в майбутньому залишатиметься домінантною [21, 22].

На думку деяких російських експертів [1], у регіональному політичному просторі АТР Росії слід облаштувати і зайняти «нішу», схожу на ту, яку в часи холодної війни та блокового протистояння займав Рух Неприєднання. У цьому випадку разом з нею в цій «ніші» опинилася б значна група країн, що виступають проти однозначного вибору між США та Китаєм та не зацікавлені в руйнівній конфронтації між цими супердержавами, наприклад країни АСЕАН.

Що стосується можливостей та перспектив розвитку практичної співпраці України з країнами АТР, то, враховуючи російський досвід виходу на ринки АТР, можна було б рекомендувати створення комплексу заходів з підтримки технологічно орієнтованого українського експорту до АТР продукції, що не знаходить збуту на європейських та північно-американських ринках: виробу цивільного та енергетичного машинобудування, авіа-космічної галузі (літако- та ракетобудування, створення супутників зв'язку), виробництва двигунів і суднобудування, а також ВПК. У разі досягнення успіхів на зазначених напрямках перспективним було б також створення в країнах АТР відповідних сервісних центрів, спільних підприємств.

Як відомо, країни АТР є великими споживачами збіжжя, на економіки АТЕС припадає 38% його світового імпорту [1].

Україна як великий експортер цієї продукції могла б активізувати співпрацю з регіоном, використовуючи свою портово-транспортну і логістичну інфраструктуру. Зі свого боку, Росія, яка теж є потужним експортером зерна, але наразі ще не має власних перевалочних зернових портів на Далекому Сході, могла б із взаємною з Україною вигодою використовувати українські чорноморські порти для відвантаження експорту зернових.

Співпраця РФ з АСЕАН. Можливі обрії для України

Сьогодні Асоціацією держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) створено широку збалансовану систему діалогових партнерств з провідними країнами світу, серед яких США, Китай, Європейський Союз, Японія, Індія, Австралія, Республіка Корея (РК), а також Росія [2, 24–26].

За словами міністра закордонних справ Росії С. Лаврова, розвиток діалогового партнерства країни з АСЕАН є одним з пріоритетів зовнішньої політики РФ в усьому регіоні АТР, а за 15 років партнерства АСЕАН–Росія пройдено значний шлях [21, 24]. Історичні витоки відносин Росії з країнами субрегіону сягають своєї давнини, часів спільної історії України та Росії — історії Київської Русі, оскільки ще середньовічні монахи Києво-Печерської лаври мали уявлення про існування тогочасних держав у далекій Південно-Східній Азії (ПСА) [27].

Відносини АСЕАН–Росія спираються на міцний фундамент новітньої історії. На завершальному етапі Другої світової війни СРСР зробив вирішальний внесок у перемогу над Японією. Ця спільна перемога народів Радянського Союзу, значна роль в якій належала вихідцям з України, принесла представникам усієї Східної Азії, окупованій в роки війни Японією, мир та свободу. У роки холодної війни досить активні відносини склалися у СРСР та України, як його складової частини, з низкою країн ПСА, серед яких Індонезія та країни Індокитаю (В'єтнам, Камбоджа, Лаос, М'янма).

Сьогодні РФ декларує розбудову відносин з країнами ПСА на деідеологізованій основі. Пріоритетними для Росії векторами співпраці з країнами «десятки» є: спільне просування багатосторонніх підходів у сфері безпеки в АТР, активізація торгово-економічної та інвестиційної співпраці, розширення секторальної взаємодії у взаємовигідних напрямках (енергетика,

космос, транспортно-логістична інфраструктура, надзвичайні ситуації, медицина, освіта, культура) [28]. У 1996 році відбулося офіційне оформлення статусу Росії як діалогового партнера АСЕАН. Сформовано досить розгалужену договірно-правову базу відносин, серед основоположних документів АСЕАН–Росія: Спільна декларація про партнерство у справі миру та безпеки, процвітання та розвитку в АТР; Спільна декларація про розвиток та всеохоплююче партнерство; Комплексна програма дій з розвитку співпраці на 2005–2015 роки; Угода про співробітництво в галузі економіки та розвитку, інші документи.

Етапною подією у відносинах АСЕАН–Росія став Перший саміт, що відбувся 13 грудня 2005 року у м. Куала-Лумпур (Малайзія), який визначив пріоритетні напрями взаємодії та став поштовхом для практичної співпраці з широкого кола питань. На саміті було ухвалено Всеосяжний план дій з розвитку співпраці на 2005–2015 роки, що охоплює широкий спектр питань безпеки, економіки та розвитку (проти дія тероризму, транснаціональній злочинності, економіка і торгівля, енергетична і продовольча безпека, попередження негативних наслідків природних катастроф, туризм, наука, технології, культура й освіта). Незважаючи на досить високий потенціал всебічної співпраці у багатьох практичних галузях, сторонами визнається, що поточний рівень економічної співпраці між АСЕАН і РФ помітно відстає від сучасного рівня розвитку політичного діалогу [25]. Про це свідчать досить скромні обсяги щорічного товарообігу АСЕАН–Росія — 10–15 млрд дол. США (товарообіг АСЕАН з Китаєм — 232 млрд дол.). Водночас обидві сторони усвідомлюють свої перспективи та наявні невідповідності, що має стати запорукою поступової зміни ситуації на краще.

Принципово важливим для розширення практичної взаємодії стало налагодження прямих робочих контактів між профільними структурами Асоціації та російськими міністерствами і відомствами. Так, 2011 року в ході другої зустрічі міністрів економіки країн АСЕАН і Росії було підготовлено Дорожню карту економічного співробітництва, що має прискорити розвиток взаємодії в галузі високих технологій, енергетики, космосу, сільського господарства, транспорту, хімічної промисловості та металургії.

На порядку денному співпраці АСЕАН–Росія сьогодні є розширення інституційної бази взаємодії, що, на думку сторін, має

розширити спектр подальших можливостей на найбільш перспективних напрямках співпраці, зокрема в галузі енергетики.

Проблематика енергетичної безпеки була основною під час Саміту АТЕС, що проходив у вересні 2012 року у м. Владивостоці. Спільна діяльність у цій сфері дозволить АСЕАН зміцнити свою енергетичну безпеку, а РФ — інноваційну та фінансову складову свого паливно-енергетичного комплексу, можливо, за рахунок інвестицій у рамках формату АСЕАН+3 та АСЕАН+8.

Сьогодні російські компанії активно працюють на континентальному шельфі В'єтнаму, споруджують нові та модернізують старі електростанції. За останні 50 років спільно з радянськими, російськими та українськими спеціалістами побудовано десятки ГЕС і ТЕС, що виробляють для країни близько 80% всієї електроенергії. Росія висловлює готовність поглиблювати взаємодію в галузі ядерної енергетики та безпечного поводження з радіоактивними відходами. Планується будівництво двох перших АЕС у В'єтнамі вартістю 10–15 млрд дол. США кожна, подібні угоди укладені з М'янмою.

Як уже зазначалося, перспективним напрямом взаємодії є сфера ліквідації наслідків природних катастроф, у 2010 році в Сінгапурі відбулися перші експертні консультації в рамках АСЕАН з надзвичайного реагування.

Одним з ключових є також завдання спільної боротьби з тероризмом. У 2004 році було започатковано механізм Нарад старших посадових осіб країн АСЕАН і Росії з транскордонної злочинності, 2009 року створено спеціальну Робочу групу з протидії тероризму і транснаціональній злочинності, укладено відповідний Робочий план спільної діяльності, налагоджено робочі контакти російських спецслужб з контртерористичними центрами АСЕАН.

Активно розвиваються і культурно-гуманітарні зв'язки Росії з АСЕАН — у 2010 році при Московському державному інституті міжнародних відносин відкрито Центр АСЕАН з метою взаємного поширення всебічної інформації про ПСА в Росії та про РФ в країнах Асоціації. Слід відзначити також значний потенціал розвитку співпраці у сфері туризму. Так з 2004 до 2009 року кількість російських туристів, що відвідали країни ПСА, зросла з 140 тис. до 509 тис. осіб.

30 жовтня 2010 року в м. Ханой (В'єтнам) відбувся Другий саміт АСЕАН–Росія, головним підсумковим документом якого ста-

ла Спільна заява, яка віддзеркалює загальні підходи сторін щодо подальшого розвитку співпраці та актуальних міжнародних питань. Було підписано міжурядову Угоду АСЕАН-Росія про співробітництво в галузі культури. А напередодні в рамках Ділового та інвестиційного саміту АСЕАН відбулися зустрічі представників бізнес-спільнот країн «десятки» і Росії. На думку сторін, Другий саміт АСЕАН-Росія став знаковою подією, що надала серйозного імпульсу співпраці сторін як на державному рівні, так і між представниками ділових та громадських кіл, діячів науки та культури. Керівництвом РФ було запропоновано підготувати детальну Дорожню карту взаємодії у сферах торгівлі, економіки та інвестицій [24].

Зацікавленість в активізації співпраці по лінії АСЕАН-Росія є взаємною. Сьогодні Росія, з огляду на своє євро-азійське геополітичне положення, претензії на статус великої регіональної держави і світової енергетичної супердержави, величезні природні ресурси та критичні потреби активізації економічного, соціального, демографічного розвитку районів Сибіру та Далекого Сходу, конче зацікавлена у поглибленні економічної та іншої практичної взаємодії з країнами, міжнародними структурами АТР, зокрема з АСЕАН. Попри негативні наслідки світової фінансово-економічної кризи 2009 року, що найбільш помітно вплинули на ситуацію в Євро-Атлантичному регіоні, Росія, яка протягом століть ідентифікувала себе європейською державою, сьогодні все більш відчутно і прагматично починає усвідомлювати себе державою азійською.

У 2010 році, після останнього розширення АСЕМ за рахунок Росії, Австралії та Нової Зеландії, сформувалися такі критерії членства у цьому форумі: географічна належність країни до Європи або до Азії, наявність тісних політичних, економічних зв'язків з країнами АСЕМ і здатність зробити внесок у розвиток Форуму, схвалення кандидатури країнами свого ареалу. Сьогодні до складу АСЕМ входять: Європейська комісія, Секретаріат АСЕАН і 46 країн, серед яких: члени ЄС, АСЕАН, партнери по АСЕАН+3, Індія, Монголія, Пакистан, Австралія, Нова Зеландія і Росія. Очевидно, що останній етап розширення АСЕМ свідчить про певне «розмивання» вимог до членства, зокрема вказаного географічного критерію. У цьому контексті є доречним питання щодо можливих перспектив участі в АСЕМ нашої держави — України як європейської держави, що має розвинуті відносини

як з європейськими країнами, так і з більшістю провідних країн Азії.

У країнах АСЕАН-4 («нові» країни-члени: В'єтнам, Камбоджа, Лаос, М'янма) сьогодні на ключових посадах в економіці, державному управлінні та наукових установах працює значна кількість випускників ВНЗ республік колишнього СРСР, насамперед Росії та України. Ці кадри, маючи позитивне ставлення до нашої країни, можуть відігравати конструктивну роль економічного та політичного лобі, ефективного використання якого є перспективним завданням як для України, так і РФ. Велими перспективним є також завдання продовження та розширення практики залучення студентів з країн ПСА на навчання до вишів нашої держави.

На думку російських експертів, враховуючи досвід в реалізації великих інфраструктурних проєктів, РФ здатна запропонувати свою участь в модернізації шосейних та залізничних доріг, портів та будівництві метро в країнах ПСА.

Зазначені плани і досвід Росії у розвитку практичної співпраці та участі в інтеграційних процесах у ПСА можуть надихнути українські підприємства та приватний бізнес на активізацію нашої взаємодії з країнами АСЕАН, враховуючи певну історичну спорідненість та взаємну доповнюваність економік України та РФ. Сьогодні, на жаль, доводиться констатувати досить незначний обсяг торгово-економічної та іншої практичної взаємодії нашої держави з країнами субрегіону, що не дозволяє вивести відносини на новий високий якісний рівень. У разі ж активізації присутності українського бізнесу в регіоні для збільшення обсягів товарообігу та кредитної підтримки українських підприємств було б доцільним створення консорціуму українських експортерів та імпортерів для оптимізації діяльності на ринках АСЕАН і АТР.

Досить перспективними є можливості виходу на ринки ПСА українських авіабудівників, зокрема в кооперації з російським Авіапромом. У 2010 році на міжнародному авіасалоні в Фарнборо (Велика Британія) представниками цивільної авіації РФ було укладено низку великих контрактів та домовленостей з партнерами з АСЕАН: з індонезійським національним авіаперевізником щодо поставки протягом 2012–2015 років 30 нових літаків «Сухой-Суперджет-100» на загальну суму 1 млрд дол. США; з тайландським перевізником щодо придбання 12 аналогічних літаків; ще три літака було замовлено лаоським авіаперевізником.

Крім того, у зв'язку з трагічною подією — аварією літака «Сухой-Суперджет-100» під час демонстраційного польоту в Індонезії у травні 2012 року та можливим призупиненням дії раніше укладених контрактів Росії з окремими країнами ПСА, стає можливим продовження активного просування українського літака аналогічного класу Ан-148 на відповідні ринки країн АСЕАН, а також активна кооперація між українською та російською авіабудівними галузями.

Важливим перспективним завданням вважається переведення у практичну площину укладення між Росією і АСЕАН Угоди про вільну торгівлю. За оцінками фахівців обох сторін, для швидшого виведення відносин АСЕАН–РФ на більш високий рівень необхідно здійснити конкретний крок у напрямі забезпечення створення у майбутньому зони вільної торгівлі АСЕАН–Росія, на додаток до подібних чинних угод АСЕАН з Китаєм, Японією, РК, Індією, Австралією та Новою Зеландією. Для окремих країн ПСА розширення співпраці з РФ сприяло б отриманню доступу до деяких високих технологій, продукції паливно-енергетичного комплексу та хімічної промисловості, місткого внутрішнього російського ринку [25].

Що ж до можливої вигоди для України, то Російська Федерація могла б стати певним «трампліном» для нашої держави в активізації торгово-економічної співпраці з країнами АСЕАН, враховуючи вищезгадані фактори, а також певний рівень економічної інтеграції між Україною та РФ як на двосторонньому рівні, так і в рамках СНД.

Серед останніх важливих заходів у форматі АСЕАН–РФ слід відзначити проведення 11–12 липня 2012 року у Пномпені (Камбоджа) Міністерської наради АСЕАН–Росія, зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць Східно-Азійських самітів (САС) і 19-ї сесії АРФ з питань безпеки. В ході цих зустрічей підбито підсумки роботи з часу попередньої зустрічі в липні 2011 року, обговорення подальших дій з розвитку діалогового партнерства у світлі завдань, визначених Другим самітом АСЕАН–Росія (Ханой, 2010 р.). У форматі САС головну увагу було зосереджено на питаннях підготовки чергового саміту цього об'єднання (Пномпень, листопад 2012 р.), а також забезпечення регіональної безпеки та розвитку співпраці в галузі енергетики, фінансів, надзвичайних ситуацій, освіти та охорони здоров'я [29].

Саміт АТЕС-2012 у Владивостоку: рішення та перспективи

Поточний рік є роком російського головування в АТЕС, кульмінацією якого став тиждень Саміту АТЕС, метою якого було відкриття нових шляхів широкої торгово-економічної та інвестиційної взаємодії Росії з партнерами по АТР. 2–9 вересня 2012 року на острові Руський у Владивостоці відбулися масштабні заходи, серед яких: засідання старших посадових осіб економік-учасниць, Ділової консультативної ради та Ділового саміту. 5–6 вересня 2012 року відбулася 24-та щорічна нарада міністрів закордонних справ та торгівлі. Центральне місце в дискусіях міністрів займав широкий комплекс питань, пов'язаних з реалізацією запропонованих Росією пріоритетів діяльності АТЕС у 2012 році. За підсумками наради міністрів було схвалено проект Декларації Саміту лідерів АТЕС та Спільну заяву міністрів. Ключовою подією в рамках тижня Саміту стала зустріч лідерів економік АТЕС 8–9 вересня 2012 року [31–34].

Головним завданням зазначених представницьких заходів у Владивостоку було обговорення питань розвитку регіональної інтеграції, співпраці в галузі високих технологій, залучення інвестицій партнерів по АТЕС до масштабних виробничих та інфраструктурних проєктів в Сибіру та на Далекому Сході РФ.

Зустріч керівників економік-учасниць АТЕС «Владивосток-2012» дала можливість Росії наголосити на своїй Тихоокеанській та Східно-Азійській сутності, активізувати участь у регіональних інтеграційних процесах, скористатися історичним шансом, надавши потужного імпульсу розвитку та модернізації азійської частини і Тихоокеанського узбережжя своєї країни.

З метою активізації інформаційного обміну та ознайомлення потенційних партнерів АТЕС з реальними можливостями російських регіонів напередодні саміту, починаючи з грудня 2011 року в Санкт-Петербурзі, Москві, Ярославлі, Казані та Хабаровську було проведено низку важливих інформаційно-ознайомчих та дискусійних заходів, зокрема зустрічі старших посадових осіб з економіки та інших перспективних сфер взаємодії. В рамках російського головування в АТЕС відбулося понад 90 заходів, серед яких 10 зустрічей на рівні галузевих міністрів, а за кількістю подій цей рік виявився чи не рекордним в історії АТЕС.

На правах головуючої держави Росією сформульовано головну тему Саміту 2012 року — «Інтеграція заради зростання, інновації

заради процвітання», взято зобов'язання полегшити колективні зусилля учасників АТЕС з підвищення темпів та забезпечення стабільності економічного зростання. Досягненню зазначених цілей мають сприяти згадані вище пріоритети російського головування.

Головним підсумком саміту стала Декларація лідерів економік АТЕС, в якій віддзеркалено результати роботи форуму в період російського головування, сформульовано порядок денний на майбутнє. За словами Президента РФ В. Путіна, «Владивостоцький саміт підтвердив прихильність економік АТЕС до базових принципів свободи торгівлі та інтеграції. Лідери АТЕС одностайно висловились за подальше поглиблення регіональної економічної інтеграції» [35]. Лідери економік АТЕС домовились збільшити частину газу в енергобалансі регіону, затвердили перелік екологічних товарів, мито на які буде зменшено, і підтвердили курс на інноваційний шлях розвитку економік.

Державний секретар США Г. Клінтон, яка очолювала американську делегацію на саміті, заявила, що США зацікавлені у розвитку партнерських відносин з РФ на Далекому Сході та в Азії загалом. За її словами, у США немає жодних проблем з тим, що Росія відіграє важливу роль в Азії. Америка позитивно сприймає це і хотіла б посилити економічну співпрацю з РФ у регіоні [36].

У підсумку можна констатувати, що потенціал РФ як азійської країни залишається здебільшого нереалізованим. Тому наразі в Росії планують подальше зміцнення вектора АТР у зовнішній політиці, усвідомлення керівництвом держави недалекоглядності спроб, що мали місце у недавньому минулому, «замкнути» економіку країни лише на західні ринки.

Як відомо, АТЕС і АСЕАН мають різні програми на ближчу та середньострокову перспективу. АСЕАН задекларувала наміри до 2020 року створити «триєдине співтовариство» (економічне, культурне та безпекове). Зі свого боку, АТЕС своїм головним завданням у ті ж терміни декларує формування єдиного торгового та інвестиційного просторів.

Зрозуміло, що Україна не може бути індиферентним спостерігачем динамічних подій в АТР, що мають доленосне значення для розвитку світових процесів у XXI столітті. Створення «тихоокеанської спільноти» цілком здатне відбутися без участі України, але чи вигідно це нашій державі? Відповідь щодо рішення цього питання треба готувати якомога швидше,

пам'ятаючи про те, що глобалізація стає дедалі більш азійською за формою і транснаціональною за змістом.

¹ Україна має статус спостерігача в цьому форумі.

² Учасників АТЕС називають «економіками», а не «країнами», оскільки окрім 19-ти незалежних держав до складу форуму входять також Гонконг і Тайвань, що офіційно вважаються складовими Китайської Народної Республіки.

³ У виступі за підсумками Саміту АТЕС–2012 у Владивостоці 9 вересня ч.р. Президент РФ В. Путін відзначив, що сьогодні обсяг торгового обігу Росії з Європою — 51%, а з АТР — 24% [www.kremlin.ru].

⁴ Членами АСЕАН є десять країн Південно-Східної Азії: Бруней-Даруссалам, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Оганесян А.* 2010 год. Россия смотрит на Восток? // *Международная жизнь.* — 2011. — № 1. — С. 2–86.
2. *Торкунов А.В.* Современные международные отношения. — М.: РОССПЕН, 1999. — С. 184–202.
3. *Ивашенцов Г.А.* Саммит АТЭС-2012: Тихоокеанские горизонты России // *Международная жизнь.* — 2012. — № 2. — С. 21–32.
4. *Бородавкин А.Н.* Многомерная архитектура для полицентричного Азиатско-Тихоокеанского региона // *Дипломатический ежегодник-2009.* — М.: Восток-Запад, 2010.
5. *Салин П.Б.* Перспективы российской политики в АТР // *Россия в глобальной политике.* — 2011. — № 4.
6. *Шипилов С.Б.* Азиатско-Тихоокеанское экономическое сотрудничество. Становление, развитие, перспективы. (1989–2007). — М.: Восток-Запад, 2009. — 272 с.
7. *Крячкина Ю.* Восточноазиатская тройка в АТЭС: Перспективы для Владивостока-2012 // *Центр политических исследований России.* — 2012. — С. 1–15.
8. *Bower E.Z.* A New Paradigm for APEC? // *Center for Strategic and International Studies.* — <http://csis.org/publication/new-paradigm-аpec>.
9. Концепція участя Росии в Форумі «Азиатско-Тихоокеанское экономическое сотрудничество». — *Электронный ресурс.* — Режим доступа: www.economy.gov.ru.
10. Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Указом Президента РФ 15 июля 2008 г.). — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://kremlin.ru/acts/785>.
11. Концепция внешней политики Российской Федерации (утверждена Указом Президента РФ 28 июня 2000 г.) — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www/scrf.gov.ru/documents/2/25.html>.
12. Тихоокеанская стратегия России — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.russkiymir.ru/export/sites/default/russkiymir/ru/events/advertisement/docs/Nikonov_080710.pdf.
13. *Лещов С.К.* Россия в азиатско-тихоокеанских региональных организациях: достижения и перспективы // *У карты Тихого океана. Информационно-аналитический бюллетень ИИАЭ ДВО РАН.* — 2012. — № 24 (222). — С. 14–21.
14. *Бородавкин А.Н.* Азиатский вектор политики России и модернизация страны // *Международная жизнь.* — 2010. — № 8. — С. 12–20.
15. *Бородавкин А.Н.* Восточное направление российской внешней политики — итоги и перспективы // *Международная жизнь.* — 2011. — № 1. — С. 56–61.
16. *Мартынов Е.С.* АТЭС vs АСЕАН: генезис, эволюция, перспективы развития // *Вестник международных организаций.* — 2012. — № 2. — С. 145–162.

17. *Брутенц К.* Россия и Азия // *Международная жизнь*. — 2011. — № 3. — С. 120–137.
18. *Николаев М.Е.* АТР и национальная безопасность России // *Международная жизнь*. — 2010. — № 4. — С. 10–19.
19. *Бордачев Т.В.* Будущее Азии и политика России // *Россия в глобальной политике*. — № 2. — Март–Апрель 2006.
20. *Биниконский Л.Б.* Военно-техническое сотрудничество России со странами АТР // *Азиатско-Тихоокеанский регион: Экономика. Политика. Право*. — 2010. — № 2. — С. 91–105.
21. *Лавров С.* Подъем Азии и восточный вектор внешней политики России // *Россия в глобальной политике*. — 2006. — № 2.
22. Указ Президента РФ В. Путина «О мерах по реализации внешнеполитического курса Российской Федерации» от 7 мая 2012 г. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/acts/15256>.
23. *Николаенко А.В.* Россия в современной системе международных отношений Азиатско-Тихоокеанского региона. — Автореф. дисс. канд. полит. наук (ВАК РФ 23.00.04). — Санкт-Петербург, 2011.
24. *Международная жизнь*. — 2010. — № 10. (Специальный выпуск журналу, присвячений проблематиці «Россия — АСЕАН 2010»).
25. *Тэй С., Чу А.* АСЕАН после холодной войны // *Россия в глобальной политике*. — 2012. — № 1.
26. Інформація з офіційного веб-сайта АСЕАН про відносини з РФ. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.aseansec.org/20194.htm.
27. *Лоссовський І.Є.* Події, що 500 років тому змінили історію Південно-Східної Азії // *Зовнішні справи*. — 2011. — № 7–8. — С. 42–46.
28. *Иванов А.А.* Азиатско-Тихоокеанский регион и Россия: новая роль в глобальном развитии // *Международная жизнь*. — 2010. — № 8. — С. 71–80.
29. Вебсайт МЗС РФ. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.mid.ru>.
30. *Синицын А.* АСЕАН и АТР: Состояние интеграционного развития // *Дипломатическая служба*. — 2012. — № 2. — С. 42–47.
31. Інформація з офіційного веб-сайта АТЕС про головування Росії у 2012 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.aprec2012.ru.
32. *Кошкин А.* Россия в Азиатско-Тихоокеанском регионе // *Азия и Африка сегодня*. — 2008. — № 1. — С. 63–64.
33. *Локшин Г.М.* АТЭС и саммит-2012: горизонты надежд для России // *Проблемы Дальнего Востока*. — 2012. — № 1. — С. 17–31.
34. *Райков Ю.А.* Азиатско-тихоокеанское экономическое сотрудничество. Эволюция регионализма в АТР. — М.: Восток–Запад, 2011. — 312 с.
35. Веб-сайт Президента РФ. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.kremlin.ru/transcripts/16432.
36. Веб-сайт Державного департаменту США. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.state.gov/p/eap/index.htm>.

Sergiy SHERGIN,

*PhD in Politics, Professor, Head of the Chair for the Regional Systems
and European Integration of the Diplomatic Academy at the MFA of Ukraine;*

Ihor LOSSOVSKY,

Extraordinary and Plenipotentiary Envoy of Ukraine

RUSSIA IN THE INTEGRATION PROCESSES OF THE ASIA-PACIFIC REGION: A LOOK FROM KYIV AND POTENTIALS FOR UKRAINE

Since 90's of the 20th century the Asia-Pacific Region (APR) becomes second region in the world as to its significance after Europe and third as to the deepness of the integration processes after the European Union (the EU) and the Northern America (NAFTA). High dynamics of the economic development, establishment of an active political dialogue between the regional and other states on the bilateral level and in the frames of a number of multilateral regional forums form a tendency for gradual bringing the APR to the level of a main center of economic and political gravity similar to the processes that Europe experienced in the previous times. Today the region gradually becomes the engine for development of the world civilization taking over the role for five centuries played by Europe [1]. According to the world leading analysis, particularly Z. Brzezinski and G. Kissinger, the epicenter of the global policy, not only the global economy, is moving to the APR.

After collapse of the Soviet Union a political situation in the APR ceased to be determined by the bilateral relations of USSR/Russia–USA, which urged the development of the regional multipolarity. The end of the cold war and bipolarity epoch had a dramatic impact on the political situation and economic tendencies in the region. Countries of the region began to actively look for new forms of cooperation, reformatting of the activities of the «old» regional organizations towards integration and creation of the new integra-

tion-type forums. The APR is attractive today as the world center of the biggest economic growth outpacing other regions for its economic growth rates and implementation of the advanced technologies. The most powerful economic, political and military states are located in the region, namely USA, China, Japan, India, Australia, Russia, Indonesia, Republic of Korea (ROK), Brazil, Mexico, Argentina and others. Among them the USA, China, Japan, Russia and the ASEAN group are considered the world and regional centers of political influence. The largest three economies of the world, countries making up half of «Big Twenty» also belong to the APR [2, 3].

At the beginning of the post-bipolar epoch more than 15 international organizations of the integration type were operating in the region. Among them in the descending order of influence are as follows: APEC, ASEAN, East Asian Economic Council (ASEAN, Japan, Republic of Korea, New Zealand, Taiwan and Hong Kong), the ASEAN Regional Forum on Security (ARF), the Association of Regional Cooperation in the South Asia (SAARC), the Pacific Conference on Trade and Economic Development, the Pacific Economic Council, the Pacific Economic Cooperation Council [2]. The Russian Federation (RF) is a member of APEC, ARF and the last two forums.

The Shanghai Cooperation Organization (SCO), the BRIC Forum, the ASEAN+8 (expanded East Asian Summit – SAS), the Russia–India–China Triangle, the Conference on Interaction and Trust Measures in Asia¹, the Dialogue on Cooperation in Asia, where Russia is involved, as well as the mechanisms of ASEAN+3, the China–Japan–ROK Triangle, the US Initiative with the Trans-Pacific Partnership, the Pacific Islands Forum and others have become more active in the recent times [4].

In 2013 there are 15 years since accession of the RF to the APR largest regional organization as to the number of members – APEC, which is an international economic forum created to promote integration relations of the APR states using the experience of the EU. However, today it seems quite problematic to create APR integration structure following the EU style because of APEC amorphousness, a wide range of participants varying in ideologies, political and economic systems and legal norms, a lack of common consolidating values and political goals, a variety of national interests. Currently, in addition to Russia, the APEC includes 20 econ-

omies²: USA, Canada, Japan, Australia, New Zealand, Republic of Korea, Singapore, Thailand, Malaysia, the Philippines, Indonesia, Brunei Darussalam, China, Hong Kong and Taiwan, Mexico, Papua New Guinea, Chile, Vietnam and Peru. There are 3 billion people living in the APEC (nearly half of the global population) and its combined gross domestic product exceeds 20 trillion US dollars (57% of the world GDP). The APEC accounts for about 50% of the world trade in goods and services and about 45% of foreign direct investments. However, APEC is not a legal organization, but a forum of advisory and consultative nature [3, 6].

Based on the scheme prepared by the Center for Strategic and International Studies (CSIS, Washington, USA), it is clear that almost all the regional integration structures created today in the APR are related and have interests and objectives overlapping each other (see Fig. 1). In this situation APEC is the largest organization as to the number of participants and potential volume of the internal market [7, 8].

Russia's official accession to the APEC took place on 14 November 1998. in Kuala Lumpur (Malaysia) during the meeting of the ministers of foreign affairs and economy on the eve of the next APEC summit. Moreover, the main motive for accession was the need to integrate the Russian regions of Siberia and the Far East to the Asia-Pacific economy, expand relations and markets as well as attract foreign investments. The RF leaders expressed this action a «real breakthrough of the foreign policy in the Asian direction», recognizing «the unique role of Russia as a Eurasian state». However, the tough reality is often quite different from the expectations, and instead of the expected inflow of investments Russia faced the state default in 1998.

Today, there exist different views on the real success of Russia's participation in the integration processes of the Asia Pacific region. On the one hand, the official position of the Foreign Ministry is that the RF is successfully moving in this direction and in 2011 finally it became a member of all integration associations operating under the APR. However, a more balanced assessment of the RF involvement in the activities of the regional APR structures gives a less optimistic picture: as a full member the Russian Federation is now present in 8 out of 40 most important regional organizations and relies on a stable partnership with one of the sub-regional organizations (ASEAN). Russian participation in the APR institu-

tionalized integration structures is usually restricted to membership in universal and functional organizations of regional, inter-regional and trans-regional levels (7 of 19), such as APEC, ARF, ASEM, EurAsEC and SCO. Russia is mainly involved in the activities of the regional structures of wide range, but remains far beyond such institutions as Forum Asia – Latin America, Association of Regional Cooperation of the Indian Ocean States, Association for Regional Cooperation of the South Asian countries (USA and Japan are observers of this structure) and trans-regional institutions focused on practical implementation of specific projects. Among the latter, it is worth mentioning the Asian Development Bank, and the RF membership in this bank seems unlikely in the nearest future in view of the RF problems in its relations with Japan [13].

The Government Commission on Economic Integration established in 2005 and headed by the Deputy Prime Minister of the Russian Federation is involved in particular practical issues of Russia cooperation with APEC. However, according to the Russian experts' opinion, almost 15 years of the RF involvement in APEC has not yet exhibited any tangible activities of the Russian economic diplomacy in this sphere. In 2007 the share of APEC in the total Russian foreign trade was 18%, whereas in 2010 it increased to over 23% (the EU – about 50%, the CIS – about 14%), and in 2011 – up 28%³. However, 80% of this trade falls only on 4 countries in the region: China – 10% of the total turnover, the USA, Japan and South Korea. A share of Russia in export of the region countries varies from 0% to 1.3%, while imports – from 0% to 3%.

Although Russia is officially involved in the integration processes in the APR (working with APEC and cooperating with ASEAN as an interactive partner), but this participation is quite formal, while initiatives to join these integration associations were launched in the 1990's, and according to some researchers, are attributed to the residual ambitions of the USSR as a great power. According to some Russian experts, today Russia lacks a systematic approach to the policy in the APR, which is manifested, in particular, by populist attempts to «demonstrate the flag» by the RF top officials (including the highest rank), particularly visit of Dmitry Medvedev as the President (2011) and the Prime Minister of the Russian Federation (July 2012) to the South Kuril islands. Such actions from the Russian side were very negatively perceived in Japan.

However, in the last 5–7 years one also observes a more pragmatic approach in the RF foreign policy – formation of doctrines based on the national security gives way to geo-economics, which acts under different laws than the foreign policy doctrine of the bipolar world. Economic changes taking place in today's world develop so that the centers of status consumption are moving from Europe to the APR. For example, in 2011 the number of millionaires in Asia for the first time exceeded their number in Europe. The expert opinion is as follows: in order to retain the global player in the politics Russia needs a long-term strategy and infrastructure presence in APR [5].

It is believed that the main reasons of Russia's lagging behind in this area are distortions in the regional policy of the federal government of the country, longstanding chronic underestimation of the importance of Siberia and the Far East development, and in the first place, low-technology and raw material structure of the economy in these areas. Russia took a principled policy of «alignment» of European and Pacific vectors of its foreign and domestic policy. The Federal Target Program of the Far East and Transbaikalian Area Development for the period to 2013 (approved in 2007), the Program for Development of Vladivostok as a center for international cooperation in the APR as well as of socio-economic development of the Far East and Baikal region for the period up to 2025 (approved in December 2009) are large-scale government measures for attaining this goal. Economic and social growth in these areas on the basis of developing their rich natural resources could become a «locomotive» for the country's integration in the APR and the whole integration process in the region.

Russia is predominantly a European country linked with the West by its history, culture, democratic values, political and economic relations. Problems of the Russian economy modernization also can not be solved without the active cooperation with the West. However, given a number of factors, primarily geographical, economic, geopolitical and cultural, Russia can not be attributed solely to the West in view of its unique status of the two-continental Eurasian country. The Russian specifics is that it combines the features of Western (European) and Eastern (Asian) civilizations [17].

As it is known, out of 17.1 million km² of its area almost 14 million km² of the Russian territory are in Asia (80% of the territory and 70% of borders), where the most of its natural resources are

located securing a special place of Russia in the global economy. Meanwhile, in the Far Eastern Federal District of Russia, which occupies 36.4% of the country, the population is only 7 million people (less than 5% of the total population size) [18].

Recently the key areas were identified, where the Russian state corporations along with private businesses are planning to intensify their cooperation with the APR states. First, this is the energy sector, specifically energy supply, providing of high-tech services for construction and modernization of the energy facilities, the use of Russian experience in managing power networks, cooperation in the nuclear energy sector, as well as in the aerospace, aircraft and ship building, military, educational, scientific technical, cultural and humanitarian spheres.

Security issues are also urgent for Russia within the APEC. Russia put forward numerous initiatives on developing a dialogue on the energy security issues and cooperation for liquidation of the natural disasters consequences. Particularly relevant this issue became after the accident at the Fukushima-1 in March 2011 in Japan.

Countries of the Eastern Asian trio, China–Japan–ROK, are the closest APR neighbors of Russia and some of the most economically successful countries in the region and the world. Therefore, the RF goal is in development of close relations with them, both on bilateral and multilateral basis with the APEC being an effective platform for implementing this task. According to Russian experts, the clash of interests between Russia and China in APEC is unlikely. Russia can not become a leader in the APEC by objective reasons, but by cooperating with China, it can enhance the dialogue with its key partners – countries of the South-East Asia (SEA). China does not always perceive Russia as a full member of APEC. Russia is often considered outside the context of the APR integration processes. China, like most other countries in the region, views Russia as a European country rather than as a full-fledged player in the APR [7].

Japan for its part, is considering Russia more as a partner for bilateral cooperation than for regional integration forums. The main directions of the Japanese-Russian cooperation is energy cooperation (project Sakhalin-2 and the construction of the oil pipeline Eastern Siberia – Pacific Ocean, energy resource trading). The largest in Asia plant for natural gas liquefaction is created in

Yuzhno-Sakhalinsk (Sakhalin Island, Russia) with participation of Japan.

For some time APEC ranked first in the strategy of the South Korea in the APR. The country took numerous actions to improve the mechanisms of this forum, particularly on trade liberalization in the APR. Today the ROK priorities shifted toward bilateral FTZ's, which is typical for the whole region, so the ROK views Russia as a possible partner to create another FTZ [7].

Relations with India play an important role in the Asian policy of Russia. They are of special strategic nature and is practically free from conflicts during the whole period of their existence. The most promising and successful areas of cooperation between the two countries are energy and defense.

Such APR countries as India, China, Malaysia, Vietnam and Indonesia are traditionally the main regional partners of Russia in the military-technical cooperation, with almost 80% of the Russian arms export falling on only two countries – India and China. In recent years, there is a tendency of declining the MTC volume with China (by 62%), which is, mainly connected with the intensive development of China's own military industry. Although in 2009 the Russian defense industry exports to China still accounted for about half of all sales of the Russian arms abroad. According to the International Institute for Strategic Studies (IISS, London, United Kingdom), India purchased weapons in Russia for a total amount of \$ 50 billion and this is a unique world record. [7, 20].

The RF puts every effort to diversify the MTC geography. In 2003, Russia concluded contracts with three countries of Southeastern Asia – Vietnam, Malaysia and Indonesia. The total value of the contracts only for one year was about \$ 2 billion. In 2009 Russia concluded a contract with Vietnam for delivery of a new fighter aircraft Su-30MK2, and in 2010 – a new contract for 12 such aircrafts, aircraft equipment and parts (for 1 billion USD). Russia also received an order for two newest patrol ships – frigates Gepard-3.9 to combat submarines, surface and air forces.

Although Russia currently supplies significant volumes of arms to the East Asia, the military-strategic balance of forces in the Far East over the past two decades underwent seriously changes not in favor of Russia. While the armed forces of Russia reduced about three times, the armed forces of China, the Republic of Korea, Japan and other countries of the region continue to grow. Even the

self-defense forces of Japan (300 thousand people) access in number the Far Eastern military region, not to mention a numerical superiority of the US Armed Forces in the region [18].

Formation of a new Russian foreign policy around ATP needed transformation of foreign policy thinking, which traditionally centered on the Euro-Atlantic space. Despite the long term history of cooperation with China, India and other Asia Pacific countries, there is still a stereotype of Russia being an external force in the APR. However, experts believe that a total refusal from the European orientation could mean a denial of the genetic and cultural roots of the Russian nation, hopes for the democratic modernization. The RF could take full advantage of its «Euro-Asia» location acting as a mediator and representative of the interests in the East-West domain [19].

Russia has a unique geographical position, being both in Europe and Asia, as the largest European, Asian, Eurasian and East Asian country. Therefore, an important task of the RF leadership is to pragmatically use these geopolitical advantages for accelerating integration of Russia in the APR. Countries of this region account for 85% of the total foreign trade in the Russian Far East, whose economic relations with neighboring countries is more intense than the European regions of Russia. Some researchers see this as a potential danger of complete reorientation of the Asian part of the country to the regional economic relations and possible Chinese expansion into the Russian territory. This risk is not caused by «aggressive aspirations» of neighbors, but by the lack of economic and social development of the Asian part of Russia. According to experts, a share of the APR countries in the foreign trade turnover of Russia can be lifted up to 33–35% as compared to the same share of the EU Member States primarily by expanding cooperation in the energy sector [19].

The RF geopolitical location provides quite good opportunities to participate in the APR integration processes. The Russian Far East, which entirely belongs to the Pacific area, with its rich natural resources and relatively well-developed industrial and transport infrastructure once it is totally modernized can be considered by the countries of the region as a welcomed and valuable member of the dynamic processes in the APR to ensure sustainable development through collaboration, integration and modernization.

A characteristic feature of the modern Asia and the APR is the integration processes on the sub-regional and general Asian levels often overlapping or complementing each other. Growing activity of existing multilateral organizations in the region reflects a general trend towards multilateralism and collective development of the solutions for expanding and deepening of the integration processes in the APR region, which are likely to be strengthened. However, unlike Europe, Asian region is not homogeneous in the cultural, historical and political domain; its different sub-regions have their own specificity stimulating rapid growth of various multilateral forums with absence of a general structure like the OSCE in Europe. According to experts, there are all grounds to expect that the general trend towards multilateralism will remain predominant in the APR for the future [21, 22].

According to some Russian experts [1], Russia should organize and occupy a niche in the APR similar to the one the Non-Aligned Movement occupied during the Cold War and bloc confrontation period. In this case, this niche along with Russia will be occupied by a large group of countries that oppose an unequivocal choice between the USA and China and are not interested in destructive confrontation between the superpowers, for example, ASEAN countries.

As for the possibilities and prospects for development of practical cooperation between Ukraine and the APR countries, considering the Russian experience of entering the APR markets, one could recommend to work out a set of activities to support technology-oriented Ukrainian exports for the APR products non-salable in the European and North American markets: articles of civil engineering and energy machine-building, aviation and space industry (aircraft and rocket building, creating communication satellites), engine and shipbuilding as well as the MIC. Once the success in these areas is achieved, it would be advisable to create respective service centers and joint ventures in the APR countries.

The APR countries are known as large consumers of grain; the APEC economy accounts for 38% of its world imports [1]. Ukraine as a major exporter of these products could intensify cooperation with the region, using its sea port transport and logistics infrastructure. Russia, for its part as a powerful grain exporter but lacking its own grain transshipment ports in the Far East, could use

the Ukrainian Black Sea ports for shipment of grain exports on a mutually beneficial basis with Ukraine.

Cooperation of the RF with ASEAN. Potentials for Ukraine

Currently ASEAN states⁴ created a widely balanced system of the dialogue partners with the leading countries of the world including USA, China, the EU, Japan, India, the ROK and Russia [2, 24–26].

According to the Russian Foreign Minister S. Lavrov, development of the dialogue partnership with ASEAN countries is a priority of Russia's foreign policy in the APR region, while the ASEAN–Russia partnership passed a long way for 15 years [21, 24]. Historical origin of Russia's relations with the APR countries date back to the days of old, to the common history of Ukraine and Russia — the history of the Kievan Rus, when the medieval monks of the Kiev-Pechersk Lavra were aware of the existence of countries in the far South–East Asia (SEA) [27].

The ASEAN–Russia relations are based on a solid foundation of modern history. At the final stage of World War II, the Soviet Union made a decisive contribution to the victory over Japan. This joint victory of the Soviet Union peoples with people from Ukraine playing a significant role, brought peace and freedom to the East Asia countries occupied by Japan during the war. During the Cold War the USSR and Ukraine as its part developed active relations with a number of Southeast Asian countries, including Indonesia and countries of Indochina (Vietnam, Cambodia, Laos and Myanmar).

Today Russia declares development of ideology-free relations with the PSA. Priority cooperation areas for Russia with the countries of «ten» include joint promotion of multilateral approaches to security in the Asia-Pacific region, increased trade, economic and investment cooperation, expansion of mutually beneficial cooperation in various economy sectors (energy, space, transportation and logistics infrastructure, emergency situations, health care, education, culture) [28]. In 1996 Russia was officially registered in the status of an ASEAN dialogue partner. A comprehensive legal framework to support these relations was developed among the ASEAN–Russia fundamental documents including the Joint Declaration on Partnership in Peace and Security, Prosperity and Development in the Asia-Pacific Region, the Joint Declaration on the Development

and Comprehensive Partnership, Comprehensive Action Program to Promote Cooperation in 2005–2015, an Agreement on Cooperation in the field of Economy and Development, and other documents.

The first Summit held on December 13, 2005 in Kuala Lumpur (Malaysia) was a benchmark in the ASEAN–Russia relations. This Summit identified priority areas of cooperation and was the impetus for practical cooperation in a wide range of issues. The Summit adopted a comprehensive action plan for development of cooperation for 2005–2015, covering a wide range of issues on security, economy and development (counter-terrorism, transnational crime, the economy and trade, energy and food security, prevention of adverse effects of natural disasters, tourism, science, technology, culture and education). Despite the high potential of comprehensive cooperation in many practical fields, the parties recognized that the current level of economic cooperation between ASEAN and Russia far behind from the current level of a political dialogue [25]. This is evidenced by relatively modest amounts of annual ASEAN–Russia turnover of 10–15 billion USD (ASEAN trade with China amounts to 232 billion USD). However, both sides know their prospects and existing disparities, which is the key to gradually change the situation for the better.

Establishing direct business contacts between specialized structures of the Association and Russian ministries and agencies is fundamentally important for expanding practical cooperation. So, in order to accelerate the development of cooperation in the field of high technology, energy, space, agriculture, transportation, chemical industry and metallurgy in 2011 a Roadmap for Economic Cooperation was prepared during the second meeting of the ASEAN and Russia economy ministers.

The today's agenda of the ASEAN–Russia cooperation is to expand the institutional framework of concerted actions that is supposed to further expand the range of opportunities in the most promising areas of cooperation, including in the energy sector.

The issues of energy security formed a major discussion topic at the APEC Summit held in September 2012 in Vladivostok. Joint activities in this field will enable ASEAN to strengthen its energy security and Russia – its innovation and financial component of the fuel and energy complex, possibly from the investments within the format of ASEAN+3 and ASEAN+8.

The Russian companies currently are actively working on the continental shelf in Vietnam, constructing new and modernizing old power plants. Dozens of hydroelectric and thermal power plants that produce about 80% of all electricity in the country were built together in Vietnam in cooperation with the Soviet, Russian and Ukrainian experts over the past 50 years. Russia is willing to deepen cooperation in the nuclear power engineering and safe management of radioactive wastes. It is planned to construct the first two nuclear power plants in Vietnam of the value of 10–15 billion USD each. Similar agreements are signed with Myanmar.

As it is mentioned, liquidation of the consequence of natural disasters is a promising direction of cooperation. The first expert consultations within the ASEAN emergency response were held in 2010 in Singapore.

One of the key problems is coordinated fight against terrorism. Meetings of the Senior Officials of ASEAN and Russia devoted to the cross-border crime were initiated in 2004. A special working group on combating terrorism and transnational crime was created in 2009, the work plan on joint activities was signed and working contacts with Russian intelligence service and ASEAN counter-terrorist centers were established.

Cultural and humanitarian relations with ASEAN also actively develop. In 2010 the ASEAN Centre was opened at the Moscow State Institute of International Relations with the aim of mutual dissemination of comprehensive information about PSA in Russia and about RF in the countries of the Association. A significant potential for cooperation in tourism should also be noted. For example, from 2004 to 2009 the number of Russian tourists visiting the PSA countries increased from 140 thousand to 509 thousand people.

The Second ASEAN–Russia Summit was held on October 30, 2010 in Hanoi (Vietnam). Its main final document, the Joint Statement, reflects general approaches of the parties to further cooperation and current international issues. Intergovernmental ASEAN-Russia Agreement on cooperation in the cultural field was signed. On the eve of the ASEAN business and investment summit the meetings of the representatives of business communities of the ten countries and the RF were held. According to the parties, the Second ASEAN–Russia Summit was a landmark that gave a serious impulse to cooperation between the parties at the government level and between business and social circles, figures of science and

culture. The RF leaders proposed to prepare a detailed roadmap of cooperation in the fields of trade, economy and investment [24].

Interest in enhancing cooperation through the ASEAN–Russia is mutual. Today Russia with its Eurasian geopolitical position, claims to be a major regional power and global energy superpower, vast natural resources and critical needs for the economic, social and demographic development of Siberia and the Far East regions is very much interested in deepening economic and other practical cooperation with APR countries and international agencies, including ASEAN. In view of the negative consequences of the global financial crisis of 2009 that had the most tangible impact on the situation in the Euro-Atlantic region, Russia, which for centuries has identified itself as European country, today pragmatically shows itself as an Asian state.

In 2010, after the enlargement of ASEM with Russia, Australia and New Zealand, the following criteria for membership in this forum formed: geographic location of the country in Europe or Asia, the close political and economic ties with the ASEM countries, the ability to contribute to the Forum development, approval of the candidate by the countries of its area. Today the ASEM members include the European Commission, the Secretariat of ASEAN and 46 countries, among which are the EU members, ASEAN, partners in ASEAN+3, India, Mongolia, Pakistan, Australia, New Zealand and Russia. Obviously, the last stage of ASEM enlargement shows some «dilution» of membership requirements, including the geographical criterion. In this context an issue of possible participation of Ukraine in ASEM seems appropriate as Ukraine as a European country has developed relations with European countries and with most of the leading Asian countries.

In some countries the key positions in the economy, government and research institutions are occupied by a significant number of graduates from the universities of the former Soviet Union, especially Russia and Ukraine. These people have a positive attitude to our country and can play a constructive role of economic and political lobbies that can be effectively used by both Ukraine and Russia. Further attracting students from the Southeast Asian countries to study at the universities of our country is a very perspective task.

According to Russian experts, Russia with its experience in the implementation of major infrastructure projects is able to offer its

participation in the modernization of highways, railways and ports as well as construction of the subway in the PSA countries.

These plans and Russia's experience in the development of practical cooperation and participation in the PSA integration processes can inspire Ukrainian enterprises and private businesses to intensify cooperation with the ASEAN countries regarding certain historical affinity and mutual complementarity of the economies of Ukraine and Russia. Unfortunately today we have to state a rather inconsiderable volume of trade, economic and other practical cooperation of our country with countries of the sub-region, which does not allow bringing our relations to a new quality level. In the case of activation of the Ukrainian business presence in the region it would be appropriate to create a consortium of Ukrainian exporters and importers to optimize activities in ASEAN and Asia-Pacific markets for increasing the trade turnover and credit support of the Ukrainian enterprises.

It would be very promising for the Ukrainian aircraft manufacturers to enter the PSA markets, particularly in cooperation with the Russian aviation industry. In 2010, at the international air show in Farnborough (UK) representatives of civil aviation signed several large contracts and agreements with the ASEAN partners, in particular with the Indonesian National Air Company to deliver during 2012–2015 years 30 new aircrafts Dry-Superjet-100 for the total amount of \$ 1 billion, with the Thai Air Company to purchase 12 similar aircrafts, another three aircrafts were ordered by the Laos air company.

Moreover, in connection with the tragic event – the crash of the Dry-Superjet 100 during a demonstration flight in Indonesia in May 2012 and possible suspension of the previously concluded contracts with individual PSA countries, it becomes possible to continue active promotion of the Ukrainian aircraft of the same class AN-148 to the relevant markets of the ASEAN countries, as well as active cooperation between the Ukrainian and Russian aircraft building industry.

An important task is to transfer the Free Trade Agreement between Russia and ASEAN into the stage of its practical implementation. According to the experts estimates of both countries, for bringing the ASEAN–Russia relations to a higher level it is necessary to make a concrete step towards creation of the ASEAN–Russia Free Trade Area in future in addition to the similar effective

agreements of the ASEAN with China, Japan, Republic of Korea, India, Australia and New Zealand. For some Southeast Asian countries expansion of cooperation with Russia would help to get access to some high-tech products of the fuel and energy sector and the chemical industry as well as to a highly capacious internal market in Russia [25].

As for the possible benefits for Ukraine, Russia could be a kind of «springboard» for our state to encourage trade and economic cooperation with the ASEAN countries regarding the above factors and a certain level of economic integration between Ukraine and Russia on the bilateral level and under the CIS.

Among recent important ASEAN-Russia events it is worth mentioning the ASEAN–Russia Ministerial Meeting held on July 11–12, 2012 in Phnom Penh (Cambodia), the meeting of foreign ministers of the East Asian Summit (SAS) country members and the 19th ARF session on the security issues. In the course of these meetings their participants summarized the achievements since the previous meeting in July 2011 and discussed further development of the dialogue partnership in light of the objectives defined by the second ASEAN-Russia Summit (Hanoi, 2010). The main attention in SAS focused on preparation of the next Summit of the Association (Phnom Penh, November 2012), as well as on regional security and cooperation in the energy, finance, emergency, health care and education spheres [29].

APEC 2012 summit in Vladivostok: Solutions and Perspectives

This year is the year of the Russian chairmanship in the APEC. Its culmination fell on the week of the APEC summit, whose purpose was to determine new ways of broad trade-economic and investment cooperation between Russia and its APR partners. Significant events took place on September 2–9, 2012 on the island Russky in Vladivostok including a Meeting of Senior Officials of the Participating Economies, the Business Advisory Council and the Business Summit. On September 5–6, 2012 the 24th Annual Meeting of the Ministers of Foreign Affairs and Trade was held. The Ministers discussed a wide range of issues concerning the priorities of APEC activities in 2012 proposed by Russia. As a result of the meeting the Ministers approved the Draft Declaration of the APEC Leaders Summit and the Joint Statement of the Ministers.

Meting of the leaders of APEC economies on September 8–9, 2012 was the key event in the week of the Summit [31–34].

The main objective of these representational events in Vladivostok was to discuss issues of regional integration and cooperation in the field of high technology, attracting investments from the partners in APEC as well as large industrial and infrastructure projects in Siberia and the Far East of Russia.

Meeting of the leaders of APEC member economies Vladivostok 2012 allowed Russia to declare its Pacific and East Asian nature, to increase its participation in the regional integration processes, to use this historical chance encouraging development and modernization of the Asian and Pacific coasts of the country.

In order to enhance information exchange and to familiarize the APEC potential partners with real opportunities of the Russian regions a series of important information, educational and discussion activities were held since December 2011 in St. Petersburg, Moscow, Yaroslavl, Kazan, Khabarovsk, specifically a meeting of senior officials on the economy and other promising areas of cooperation. More than 90 events including 10 meetings of the line ministers took place under the Russian presidency in APEC. Actually, this year proved record in the history of APEC as to the number of events.

Russia as the presiding state formulated the main theme of the Summit 2012: Integration for Growth, Innovation for Prosperity. Commitments were assumed to facilitate collective efforts of the APEC members to increase the pace and stability of economic growth. The above-mentioned priorities of the Russian presidency should contribute to the achievement of these goals.

The main result of the summit was the Declaration of the APEC economies leaders, which reflected the results of the forum during the Russian presidency. The Declaration formulated the agenda for the future. According to Russian President Vladimir Putin, «Vladivostok summit confirmed adherence of the APEC economies to the basic principles of free trade and integration. APEC leaders unanimously supported further deepening of the regional economic integration» [35]. Leaders of the APEC economies agreed to increase the portion of gas in the energy balance of the region, approved list of environmental goods on which duty will be reduced and confirmed the course for innovative way of economic development.

The US Secretary of State H. Clinton, the head of the US delegation to the Summit, said that the United States is interested in developing partnerships with Russia on the Far East and in Asia in general. According to her, the USA has no problem with the fact that Russia plays an important role in Asia. America positively perceives it and would like to strengthen its economic cooperation with Russia in the region [36].

As a result, we can say that the RF potential as an Asian country remains largely unrealized. Therefore, Russia is planning to further strengthen APR vector in its foreign policy. The leaders of the country realize the shortsightedness of the attempts to fix economy only to the Western markets, which took place in the recent past.

It is known that APEC and ASEAN have different short-and medium term programs. ASEAN has declared its intention by 2020 to create a «triune community» (economic, cultural and security). APEC for its part declares formation of a unified trading and investment environment as its main task for the same timeframe.

It is clear that Ukraine can not be an indifferent observer of dynamic events in the APR with their decisive significance for the global development in the 21st century. The Pacific Community may well be created without Ukraine involvement, but is it advantageous to our country? Solutions to this problem should be sought as soon as possible, bearing in mind that globalization becomes increasingly Asian and its content is transnational.

---

¹ Ukraine has a status of observer in this forum.

² APEC members are called «economies», not countries, since the forum in addition to 19 states includes Hon Kong and Taiwan, which are officially Chinese territories.

³ In his speech on the results of the APEC Summit 2012 in Vladivostok on September 9, the Russian President Vladimir Putin said that the volume of current trade turnover of Russia with Europe is 51%, and APR - 24% [www.kremlin.ru].

⁴ ASEAN members are ten countries of Southeast Asia: Brunei Darussalam, Indonesia, Cambodia, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand, Philippines.

LITERATURE

1. A. *Ohannisyan* 2010 h. Is Russia Looking to the East? // *Mezhdunarodnaya Zhizn Journal*. — 2011. — № 1. — P. 2–86.
2. *Torkunov A.* Modern International relations. — M: ROSSPEN, 1999. — P. 184–202.
3. *Yvashentsov G.A.* APEC Summit 2012: Pacific Horizons, Russia // *Mezhdunarodnaya Zhizn Journal*. — 2012. — № 2. — P. 21–32.
4. *Borodavkyn A.N.* Multidimensional Architecture for Semi-Central APR // *Diplomatic Yearbook* — 2009. — Moscow: East-West, 2010.
5. *Salin P.B.* Prospects for the Russian Policy in the APR // *Russia in Global Affairs*. — 2011. — № 4.
6. *Shipilov S.B.* Asia-Pacific Economic Cooperation. Establishment, development, prospects. (1989–2007). — Moscow: East-West, 2009. — 272 p.

7. *Kryachkyna Yu.* Eastern-Asia Triplet in APEC: Prospects for Vladivostok 2012 // Center of research in political Russia. — 2012. — P. 1–15.
8. *Bower E.Z.* A New Paradigm for APEC? // Center for Strategic and International Studies. — <http://csis.org/publication/new-paradigm-apec>.
9. The Concept of Russia Involvement in the «Asia-Pacific of Economic Cooperation» forum — [Electronic resources]. — Mode of access: www.economy.gov.ru.
10. The concept of foreign policy of the Russian Federation (approved by Presidential Decree on July 15, 2008). — [Electronic resource]. — Mode of access: <http://kremlin.ru/acts/785>.
11. The foreign policy concept of the Russian Federation (approved by Presidential Decree on 28 June in 2000) — [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.scrf.gov.ru/documents/2/25.html>.
12. Pacific Strategy of Russia — [Electronic resource]. — Mode of access:
13. *Pestsov S.K.* Russia in the AP Regional Organization: achievements and prospects // Near the APR Map. Information and analytical newsletter. — 2012. — № 24 (222). — P. 14–21.
14. *Borodavkyn A.N.* Asian Vector of the Russia Policy and Modernization of the Vountry // *Mezhdunarodnaya Zhizn* journal. — 2010. — № 8. — P. 12–20.
15. *Borodavkyn A.N.* Eastern Direction of the Russian Foreign Policy — Results and Prospects // *Mezhdunarodnaya Zhizn* journal. — 2011. — № 1. — P. 56–61.
16. *Martynov E.S.* APEC vs ASEAN: Origin, Evolution, Prospects of Development // *Journal of International Organizations*. — 2012. — № 2. — P. 145–162.
17. *Brutents K.* Russia and Asia // *Mezhdunarodnaya Zhizn* journal — 2011. — № 3. — P. 120–137.
18. *Nikolaev M.E.* Pacific National Safety of Russia // *Mezhdunarodnaya Zhizn* journal. — 2010. — № 4. — P. 10–19.
19. *Bordachev T.V.* Future of Asia and Politics of Russia // *Russia in Global Affairs*. — № 2. — March–April 2006.
20. *Binikonsky L.B.* Military-Technical Cooperation of Russia with APR States // *APR region: Economy, Politics, Law*. — 2010. — № 2. — P. 91–105.
21. *Lavrov S.* Asian Growth and Eastern Vector in the Foreign Policy of Russia // *Russia in Global Affairs*. — 2006. — № 2.
22. Vladimir Putin Presidential Decree On measures for Implementataoopn of the RF Foreign Policy Course of May 7, 2012 — [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.kremlin.ru/acts/15256>.
23. *Nikolaenko A.* Russia in the Modern System of APR International Relations. — PhD (Political Studies) Dissertation. St. Petersburg, 2011.
24. *Mezhdunarodnaya Zhizn* journal — 2010. — № 10. (Special issue devoted to the problems of Russia–ASEAN 2010).
25. *Teu S., Chu A.* ASEAN after the Cold War // *Russia in Global Affairs*. — 2012. — № 1.
26. Information from the official website of the ASEAN Relations with Russia — [Electronic resource]. — Mode of access: www.aseansec.org/20194.htm.
27. *Lossovskyy I.E.* Events that 500 years ago changed the history of Southeast Asia // *Foreign Affairs Journal*. — 2011. — № 7–8. — P. 42–46.
28. *Ivanov A.A.* APR and Russia: a new role in the global development // *Mezhdunarodnaya Zhizn* journal. — 2010. — № 8. — P. 71–80.
29. Website of the RF Foreign Ministry. — [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.mid.ru>.
30. *Sinityn A.* ASEAN and the APR: Status of the integration development // *Diplomatic Service journal*. — 2012. — № 2. — P. 42–47.
31. Information from the official website of the APEC Presidency of Russia in 2012 — [Electronic resource]. — Mode of access: www.apec2012.ru.
32. *Koshkin A.* Russia in the APR // *Asia and Africa today*. — 2008. — № 1. — P. 63–64.
33. *Lokshin G.M.* APEC and Summit 2012: Horizons Hope for Russia // *Problems of the Far East journal*. — 2012. — № 1. — P. 17–31.
34. *Raikov Yu.A.* APR Economic Cooperation. Evolution of the APR Regional Vector. — Moscow: East–West, 2011. — 312 p.
35. Web site of the President of Russia. — [Electronic resource]. — Mode of access: www.kremlin.ru/transcripts/16432.
36. Website of the U.S. State Department. — [Electronic resource]. — Mode of access: <http://www.state.gov/p/eap/index.htm>.